

Рибницька Л. О.,
студентка,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Приходько А. М.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТАФОРИЗАЦІЯ АНГЛОМОВНОГО МУЗИЧНОГО ТЕРМІНОПРОСТОРУ

Сучасні музикознавчі терміни часто функціонують як елементи метафоричних і метонімічних моделей. Теорія концептуальної інтеграції Ж. Фоконьє та М. Тернера (*conceptual blending theory*) [1] пояснює, як терміни-тропи формують нові значення шляхом поєднання різних семантичних просторів. Так, поняття *sound structure* 'звукова структура' набуває метафоричного змісту через проєкцію фізичних властивостей звуку на абстрактні композиційні принципи, а термін *sonic narrative* 'звукова нарація' поєднує акустичні явища з літературознавчим сприйняттям прекрасного. Часто терміни-метафори (*acoustic protocol*, *sound families*) і терміни-метонімії (*gesture-as-sound*) слугують інструментами розширення семантики музикознавчого мовлення. У західному музикознавстві такі терміни, як *textural harmony* 'текстурна гармонія' чи *timbre melody* 'темброва мелодія' являють собою тропейзовані одиниці, що трансформують технічні поняття в художні образи.

Використання тропів у англомовній музичній термінології (далі – АМТ) дозволяє адаптувати складні концепції для міжкультурного діалогу. Наприклад, термін *emergence* 'емерджентність' з теорії складних систем був метафорично адаптований під опис сприйняття музичних форм, а *cognitive scaffolding* 'когнітивні риштування' – під пояснення процесів музичного сприйняття.

Метафора в АМТ виступає як потужний інструмент пізнання, що дозволяє висловити складні, абстрактні поняття через більш конкретні образи. Аналіз АМТ дозволяє виокремити кілька типів метафоричних одиниць, що утворюють чітку систему. Ця класифікація ґрунтується на джерелах метафоризації та семантичних механізмах утворення термінів і відображає такі категорії, як антропо- та зооморфізм, предмети побуту,

а також зображення світу людини і світу предметів через їх звукові характеристики.

1. Метафорична модель антропо- та зооморфних термінів є однією з найчисленніших і найцікавіших з когнітивної точки зору. Терміни цього типу виявляють тенденцію до осмислення музичних явищ через призму людського тіла та тваринного світу. Пор.: *lip* 'амбушюр' – семантичний перехід від загальноновживаного «губа» до спеціалізованого технічного «гра на духових інструментах», *shoulder* 'плече дзвона' – перенесення назви частини людського тіла на конструктивний елемент музичного інструмента, *frog* 'колодка смичка' – цікавий випадок зооморфної метафори, де зовнішня схожість об'єкта з твариною стала підставою для номінації. Антропоморфізація музичних явищ відбувається на різних підставах: від простого перенесення назв частин тіла на деталі інструментів до складних концептуальних метафор, що описують музичні процеси через людську діяльність.

2. Метафорична модель АМТ на позначення предметів побуту відображає тісний зв'язок музики з повсякденним життям та історичним контекстом її розвитку: *hammer* 'молоточок роялю' («технічна» метафора, що вказує на функціональну схожість), *desk* 'пюпітр' (перенесення назви меблів на спеціалізоване музичне пристосування), *washboard* 'пральна дошка' (історична метафора, що зберігає пам'ять про народні музичні традиції). Аналіз таких термінів дозволяє простежити еволюцію музичних інструментів і технологій, а також встановити зв'язок між побутовою та професійною сферами діяльності.

3. Метафорична модель «людина → звукові характеристики» є найбільш продуктивною. Вона включає не лише прості антропоморфні терміни, але й складні концептуальні метафори – такі, як *the melody breathes* 'мелодія дихає', *the rhythm walks* 'ритм іде', *the harmony argues* 'гармонія сперечається'. Ця модель ґрунтується на фундаментальній людській здатності сприймати довколишній світ через призму власного тіла та психіки.

4. Метафорична модель «їжа – звукові характеристики» демонструє, як гастрономічні поняття стають основою для квалітативного опису звука. Ця модель реалізується через такі терміни, як *sweet melody* 'солодка мелодія', *bitter dissonance* 'гіркий дисонанс', *spicy rhythm* 'пікантний ритм'. Психологічною основою цієї моделі є синестезія – явище взаємодії різних органів чуттів, коли враження, характерні для одного їх виду, поєднуються з іншим.

5. Група складних метафоричних утворень включає багатокomпонентні терміни, що відображають складні музичні явища на кшталт *musical saw* 'музична пила' (поєднання загальноновживаного

поняття з музичним контекстом), *soap opera* 'мильна опера' (культурологічна метафора, що відображає соціальний контекст виникнення музичного жанру), *dead interval* 'мертвий інтервал' (абстрактна метафора, що акцентує специфічну акустичну характеристику).

Процес концептуальної інтеграції при формуванні термінів може відбуватися на різних рівнях складності ментального відображення. Простіші випадки – такі, як *bridge* 'арка' у структурі пісні, що візуально та функціонально сприймається як місток між її основними частинам, – передбачають переважно зовнішню схожість, тоді як більш складні терміни типу *sonic narrative* 'звукова нарація' вимагають абстрактного мислення та встановлення складних аналогій між різними сферами чуттєвого досвіду.

Метафоричні моделі в АМТ не є випадковими. Вони відображають фундаментальні принципи людського мислення та його схильність до образної категоризації світу через набутий досвід. Домінування антропоморфної моделі, зокрема, свідчить про сприйняття людиною музики не як якогось абстрактного явища, а як чогось живого, органічного, наділеного властивостями та якостями, близькими до людських.

Література

1. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 440 с.